

e ové d ní, výkon reflexe a psyché

Martin Pokorný

§ 1) Otázka, která p edkládané úvaze skýtá dlouhodobou, avšak zatím nedostate n vymezenou motivaci, zní takto: Lze zkušenost etby literárního textu, v níž je hlavním médiem tvorby relevantních entit pohyb pozornosti, jeho skluzy a jeho zauzlování, použít jako výkladové vodičko jak pro pochopení celé sféry e i coby zkušenosti znakov ustálené i ustalované, tak pro ještě obecnější a filosoficky fundamentáln jší teorii zkušenosti v bec?

Zp esn ná otázka, kterou se v p edkládané úvaze chceme ídit, zní takto: Je možno ustavit metodiku fenomenologického zkoumání, která by uznávala princip všech princip – tj. esse est cogitari, i podrobn ji: jak a ím X jest, stojí vždy v nutné korelaci s tím, jakým zp sobem a v jaké mí e dané modality je ustavováno na p d zkušenosti –, ale nebyla p itom vystavena dnes již obecn známým námitkám proti metafyzice p ítomnosti a p ímí evidence?¹

§ 2) Správn pochopený princip všech princip nepostuluje plnou jasnost a z etelnost jako ideál, k n muž by vše jsoucí i poznatelné/poznávané m lo vystupovat v ontologické škále, nýbrž jako regulativní ideu, p íhlížení k níž nám umož ũje epistemicko-ontologickou orientaci. Plná jasnost a z etelnost slouží co pouhý metodický postulát, jenž nám umož ũje rozlišovat r zné stupn a modality ne[jasnosti a ne]z etelnosti (tj. jasnosti-v-nejasnosti a z etelnosti-v-nez etelnosti), modality advance, které lze rozlišit práv s p íhlédnutím ke zvláštnímu rázu, jež v každé oblasti zaujímá protiklad zkušenostního zp ístup ování a zkušenostního unikání, vymykání a odnímání.

Vyjád eme se však p esn ji. Teze „vše, co pro nás jest, jest do té míry a tím zp sobem, jímž se nám dává“ charakterizuje regulativní ideu zkušenostního zp ístup ování v její ontologické závaznosti, a jako taková je transcendentáln platná. Oproti tomu metodický p íkaz „vše, co se nám dává, nutno nahlédnout v té modalit a v té mí e, v níž se dává“ již je vystaven podez ení z postulace ideálu: vyty ũje reflexivní postoj nahlédnutí, jemuž se má sám specifický protiklad zp ístup ování a unikání – práv coby specifický protiklad – ukázat co nejz eteln ji. Je to tento ideál reflexivního nahlédnutí

¹ Absence odkaz k primární a sekundární literatu e nech prosím není chápána jako výraz pocitu, že autor nikomu nic nedluží. Opak je pravdou. Najít však pro tyto dluhy náležitý, tj. srozumitelný a obhajitelný výraz, který p ítom nep sobí nadut í manýristicky – to samostatný problém, který zkrátka prozatím odsouváme na pozd ji, do doby, kdy se snad myšlenky zde zapo até poda í p edložit v ucelen jší podob .

Martin Pokorný

a reflexivní z etelnosti, jenž zasluhuje podrobit kritice, aniž bychom se p itom vzdávali principu všech princip .

Úkolem je tedy smít it pole reflexe s prizmatem reflexe. Metodický p íkaz, jak byl zformulován výše, ješt p ijímal nahlédnutí za paradigma zp ístupn ní. Up esn ná otázka zní, zda vedle nahlédnutí existují i další, podstatn odlišné modality zp ístupn ní – a jak si k t mto modalitám zp ístupn ní (pokud existují) zjednat p ístup.

§ 3) Chceme-li být p i reflexi zp ístup ování právi modalitám nep ístupnosti, pom že nám nalezení pole, kde jsou modality nep ístupnosti ustálené a ve ejn a obecn sdílené. Takovým polem je e . Ustavování kontextu, vypráv ní, veškeré rétoricko-literární fenomény jsou výsostnou sférou zkušenostní nepravosti: objektivní napln ní intence je zde všude odkládáno, zastíráno, pozastavováno, narušováno. e eno ve vší jednoduchosti: musím-li vy kat na vyhran ní smyslu a plně pochopení, pak prozatím nemohu p ejít „od slov k v cem“.

Toto osamostat ování e i – zcela bez ohledu na to, zda je vždy i mnohdy kritizovatelné z jiných d vod (nap íklad z hlediska etiky i politiky komunikace), anebo zda je lze naopak ve zvláštních p ípadech hájit estetickými ohledy – nepochybn p edstavuje fenomén sensu stricto. Jde o fenomén s vysokou konstitutivní mírou nez etelnosti, zkušenostního pozdržení, zároveň ale fenomén nepochybn zakoušený, p ístupný. Chceme proto zkoumat podíl a modality zkušenostního zp ístup ování a odnímání na poli osamostatujícího se e ového d ní a hledat metodiku reflexe, která by danému podílu a daným modalitám z stala práva.

§ 4) Každé e ové d ní je magnetizujícím anebo t íštivým pohybem v krátkodobé nebo dlouhodobé, soust ed né nebo rozvoln né, uzav ené nebo otev ené, solipsistní, skupinové nebo zcela ve ejné situaci. e ové d ní v jeho typice lze tedy vázat ne pouze k typ m p edm tností, které ozna uje, ale také k typ m situací coby koagula n -disperzních vzorc , v nichž probíhá. Tuto situa ní typiku dokonce nutno oproti typice p edm tností považovat za filosoficky primární: p edm tnosti jsou sou ástí situace, a lze je tedy pln charakterizovat vždy jen s ohledem na typiku situací.

e ové útvary nesoucí relativn ustálený, ve ejn p ístupný význam – jako jsou nap íklad slova – se zde pro náš výklad hodí jako argumenta ní nástroj a lze jich využít, aniž bychom nap íklad považovali slova za základní jednotky smyslu a e za jejich soubor. Ze slov, jak se b žn chápou, se pak pro naši úvahu zprvu nejlépe hodí ta, u nichž lze o ekávat vazbu na zvlášt široké spektrum situací. Taková jsou, zcela jednoduše e eno, slova nejužívan jší:

zájmena spjatá se základním rozlišením osob, čas a míst. Tyto užijeme jako prvotního výkladového vodítka.

§ 5) Lze se domnívat, že mezi nejčastěji anebo p inejmenším velice často užívané výrazy patří slova spjatá se subjektivitou první osoby: „já“, „mě“, „sob“ i všechny afixy s tímto významem. Kritická reflexe na způsob užívání těchto výrazů může vynést na povrch určitě široké okruhy uplatnění. Úzus ve spojení „já, Pavel Petr, narozen 1. 10. 1970 v Praze“ obvykle odpovídá podstatně jinému vzorci koagulačních disperzních situacích drah než vzdech „Umírám“, kde půl první osoby vyznačuje koncovka, anebo pouhý výkřik, kde již půl první osoby není lexikální ani morfologický, nýbrž čistě fonický (v domě hlasové aktivity). Samostatné mezistupně na škále vytyčené tímto dvěma krajními protiklady lze snadno rozeznat dva: jednak situace a jejich změny obvykle vyznačené výrazy „mě“ a „sob“, tedy stěně vlastní přítomnosti (i jeho opak), za druhé situace a jejich změny obvykle vyznačené užitím všech zmíněných výrazů ve výslovném nebo skrytém, kvalitativním nebo kvantitativním kontrastu k jiným personálním půlům (ty, on, my atd.), tedy metricko-deiktická identifikace, která – oproti formulaci „já, Pavel Petr, narozen 1. 10. 1970 v Praze“ – není reflektivně vnímána jako snadno přenosná, nýbrž zůstává navázána na situaci pocívanou jakožto aktuální.

Prove me analogický výklad pro zájmeno „zde“. Ve formulaci „zde, na prsou rovníku a nultého poledníku“ získáváme identifikaci snadno přenosnou ze situace do situace. Ve zvolání „zde!“ při představení prezenční listiny, v pokynu „zde!“, kterým nám řídík sděluje, kam si má jít sednout, získáváme jednoznačnou identifikaci v daném situačním rozmístění. Ve spokojeném „Tak jsme zde!“, prohozeném u cíle cesty, přichází ke slovu v domě ukončené a završené aktivity, zdejšího spění. A lze též odlišit primitivní „zde“ bolesti i slasti, které s sebou nejen nenesou kontrast vůči jiným místům (a neumožňují tedy identifikaci), ale není ani s to přetrvat do jiného stavu, a neustaluje se tedy do místa coby přechodného pole.

Naše rozlišení zatím zůstává roztou; jeho legitimizaci bude nutno doplnit. Zatím je podstatné pochopit, že na naznačených rovinných plochách – zjednodušeně řečeno – probíhá aktuální e ové uplatnění kteréhokoli slova. Situace a její ukotvení e ové aktivity kolísá mezi oběma prostředními rovinami, tedy (b) rovinou momentálního uchopení a přisvojení a (c) rovinou momentálně stabilní metriky a deixe. Nejvyšší rovina, (a) rovina univerzální identifikace, je rovinou stabilních významů, jejíž obsah postihují slovníky a formu abstraktní filosofická analýza. Nejnižší rovina (d) je obvykle přítomna jako nesamostatná i spíše k samostatnosti nevyleněná přímě, jako „to neartikulované“

Martin Pokorný

v artikulovaném: intonace, gesta a podobn napl ují e ový výkon afektivitou, která p ímého pojmenování dochází jen vzácn , ale díl ího skoro vždy.

Nap íklad slovo „koza“ – a zd razn me znovu, že slov zde užíváme z ist didaktických d vod , aniž bychom tím snad p íjmali jakoukoli tezi o jejich domn lé zvláštní roli v e ovém d ní v bec – poukazuje k obecnému významu, zachytitelnému ve slovnících: je ozna ením pro živo íšný druh, identifikovatelný snad i nap í r znými možnými sv ty. Tento obecný význam, jehož status ješt bude nutno blíže up esnit, je ale v tšinou pouhým ideativním ohledem p i poukazování na konkrétní koza v jejích situa ních vztazích (co utáhne, co sežere, jak vypadá, emu se podobá) anebo na jistý druh zví ete coby reáln p ístupný a využitelný. Tato koza zde – a již ve své singularit , anebo coby reprezentant druhu – pak je v jistém vztahu k mému t lesnému st ení: jsem-li sedlák a tato koza mi pat í (anebo – ješt í už – nepat í), vážou se mé výroky na jiný typ koagula n -disperzní situace, než když jsem m stský lov k, a koza mne bu ohrožuje, nebo se mi pozvolna da í si ji ocho ovat. A ve všech práv popsáných vztazích, stále ješt pln popsatebných a vyjád ítelných, lze též vnímat pr ník poslední, ist afektivní modalit: bolest a slast, již je sedlák otev en ve svém majetku í v tom, co se jeho držb vymyká, bolest a slast, již je otev en m stský lov k ve vztahu k hrozivému nebo ocho ení p ístupnému zví eti, sice nejspíš nikdy nejsou slovem „koza“ vyhran n pojmenovány, nicmén mohou dané e ové d ní v nižší í vyšší mí e prostoupit a prodchnout (nap íklad ve zd šeném, fóbickém výk íku: „Koza!“).

Ustálené jednotky e ového d ní, a slova jsou nám vždy jen p íkladem takových jednotek, mohou v korelaci s jistými typy koagula n -disperzních situací (nap íklad: v decký výzkum a jeho zve ej ování, sedláctví a rolnictví, strach ze zví at atd. atd.) sloužit za reprezentativní p íklad r zných stup a r zných modalit zkušenostního zp ístup ování a zkušenostního vymykání. „Nahlédnutí“, o n mž hovo í výše zformulovaný metodický p íkaz reflexe, p ítom zjevn setrvává jen na nejvyšší uvedené rovin , pouze k té má – snad – p ístup, který aktem reflexe podstatn nenarušuje typické modalit vztahu mezi zkušenostním zp ístupn ím a vymykáním. Jelikož již tušíme, že existují i podstatn odlišné modalit zp ístupn í než nahlížení, musíme nyní zjistit, jak si k t mto modalitám zp ístupn í metodicky zjednat reflexivní p ístup.

§ 6) Zp soby pobývání a aktivity v koagula n -disperzní situaci jsou zp soby t lesné ad-vence, t lesného st ení. Existuje zp sob, jak tyto zp soby typizovat ve fenomenologickém smyslu? Jinými slovy, je možno hranice mezi výše nartnutými typy e ového d ní, a tedy i mezi typy jim odpovídajících situací, zp ístupnit coby zkušenostní prahy, coby fenomény p echodu a meze?

Domnívám se, že to možné je, pokud transcendentální v domí coby vykonavatele teoretické reflexe – onoho výkonu, jenž je u Husserla nazýván „redukce“ – ztotožníme s aristotelskou psyché. Psyché je enteleechií organického t la; je od t la neodlu ná, má však v i n mu svébytný ontologický status. Je enteleechií organického t la v jeho organi nosti i artikulovanosti; ztotožníme-li ji s transcendentálním v domím, nahlédneme tak, že p da transcendentálního v domí je vždy již zbrázd na.

Jaké brázdy v sob p da transcendentálního v domí nese? Tím, co je vyrývá, je mohoucnost konání organického t la v jeho organi nosti, artikulovanosti, lenitosti. Brázdy transcendentálního v domí jsou totéž co rozm ry dynamického organického t la v jeho mohoucnosti specifického, organickým len ním poznamenaného konání.

Teoretická reflexe vykonávaná z pozice psyché nep edpokládá p ístupnost coby svou základní modalitu. Výkony organického t la jsou ve své speci fi nosti vždy již neseny jistou modalitou provázanosti zkušenostního zp ístupn ní se zkušenostním vymykáním. Teoretická reflexe vykonávaná z pozice psyché je p ípravena p íjmout za téma náznaky získané kritickou reflexí e ového d ní a pokusit se pro n – nikoli deduktivn , nýbrž zp tn – nalézt oprávn ní ve struktu e výkon psyché coby enteleechie organického t la.

§ 7) Zreflektováním mohoucností organického t la s využitím vodítek dodaných kritickou reflexí e ového d ní zjiš ujeme:

Rovinu, která se nám v reflexi e ového d ní odhalila jako rovina momentálního uchopení a p ísvojení, lze legitimizovat z výkon dospívání k ..., stání ve ... a z jejich slou ení, jímž je sbírání (tj. dospívání k ... p í soub žném stání ve ...). Ozna me tuto rovinu thema (z eckého tithémi: kladu). Ve len ní organického t la je thema znát na opornosti nohou a rukou, tedy na stání, krá ení, uchopování a jejich opacích: skluzu, nedokro ení, vymykání. Skrze thema vnímám vše, o se „mohu op ít“: sv j okruh poklidu, sv j domov, sv j pokoj, sv j psací st l, ale též plody své práce, své vzpomínky, svou nakupenou zkušenost; a pokud do t chto oblastí pronikne a vpadne n co cizího, p esune hmotné i pomyslné v ci z míst, kam jsem je postavil i kam jsem je nechal dosednout, vnímám i toto narušení skrze thema. Horizontem thematu je dosah.

Rovinu, která se nám v reflexi e ového d ní odhalila jako rovina momentáln stabilní metriky a deixe, lze legitimizovat z výkon izolovaného i mnoha etného ukazování na n co, ukazování podél n eho, ukazování i vykazování n eho na n em, pom ování a ur ování. Ozna me tuto rovinu deigma (z eckého deiknymi: ukazují, a spjato s para-deigma, paradigma, p íklad k p edvedení). Ve len ní organického t la je deigma znát na t lesném

Martin Pokorný

zamění, zaujetí smru, zvýraznitelné ukázáním prstu nebo soustředěním pohledu, na orientaci ukotvené v ose pozornosti i na jejich opacích (zamlženosti, smrové dezorientaci, tání) a na vjemu orientovaného rozestupu mezi vlastními pozicemi a tím, na ukazují, i potažmo rznými ohnisky ukázání. Skrze deigma vnímám reálnou i pomyslnou krajinu a svou pozici v ní, deigma mi dovoluje rozvrhnout si svou hmotnou energii i svou pozornost. Horizontem deigmatu je hranice zorného pole.

Rovinu, která se nám v reflexi eové d ní odhalila jako rovina univerzální identifikace i obecného poznání, lze legitimizovat z výkon nahladu a pohledu. Označuje tuto rovinu horáma (z eckého horaó: vidím, a spjaté s panoráma i pan-horáma, „obhlédnutí všeho“). Ve len ní organického t la je horáma znát na t lesné vzp ímenosti coby sp ní do výše, na schopnosti neur ítého utlumování perspektivizace zorného pole, a na jejich opacích: stahování ke konkrétnímu stanovisku, nežádoucí zvyrazování perspektivity. Skrze horáma se vztahují ke všemu pln ve ejnému, univerzálnímu, nad-osebnímu a supra-situa nímu. Horizontem horámatu je horizont horizont , sv t.

Rovinu, která se nám v reflexi eové d ní odhalila jako rovina neartikulované afektibility, lze legitimizovat z t lesné tpnosti coby po áte ní sty né hranice mezi výkonem a non-výkonem. Označuje uvedenou rovina sóma (a toto slovo, jehož etymologie je nejasná, spekulativn spojíme s eckým sózemaí: zachra ují se z pomezí života a smrti). Ve len ní organického t la je sóma znát na onom ne- lenitém, které prochází vším lenitým a umož uje je, tedy na neur íté citlivosti, dotknutelnosti, dot enosti, na tom, že coby vt leni jsme vydáni bolesti a slasti, a na tom, že mne bolest stahuje a slast rozpíná. Sóma se dme v smích a hroutí v plá i, napl uje se hltáním a stahuje se dávním anebo vplývá coby prvek do složit jších zkušenostních konfigurací jako pohodlí (spokojenost, co mi „jde lehce“) a nepohodlí (obtíž, tíse , co mi „jde zt žka“).² Horizontem sómatu je bezprost ední pocí ované prost edí, intenzifikovaný atmosférický oblak.

Uplatněním vodítek eové reflexe na reflexi mohoucnosti organického t la – reflexi, jejímž vykonavatelem není v domí ist mentální a homogenní, nýbrž v domí zbržd né t lesn -situa ními výkony, v domí-psyché – dospíváme k rozpoznání jistých základních situa ních dimenzí sebe samých coby v organickém t le a skrze n jsoucích: coby vt len jsem – na rovin , která len ní v orgány konstitutivn p edchází – dotknutelný, postižitelný a zranitelný i naopak vzrušitelný a vábitelný (sóma); coby vt len stojím ve ... i na ..., sp ji od ... i k ... a sbírám své sp ní, svou zkušenost sp ní (thema); coby vt len jsem

² Co zde míníme, nejlépe vystihuje anglické *easy/uneasy*, francouzské *aise/malaise*, italské *agio/disagio*.

zam en, ukazují, ukazují si n co na n em jiném, pom ůjí a srovnávám (deigma); a též se coby vt len vzpínám k nadhledu, sjednávám si všeobecný a trvalý p ehled, orientují se zp sobem, který není jednoduše a p ímo a e spjat s danou situací (horáma).

Zp sobem, který bude vyžadovat pozd ější revizi, ale prozatím nám musí posta it, lze íci: v popsané reflexi se na mém já coby vt leném (p esn ji: na onom vt leném bytí, kterým vždy již jsem) odhalují dimenze, jejichž prot jšky jsou t lesná masa coby zranitelná a drážditelná, t lesné stání i opora a op enost b hem pohybu, t lesné rozmachování, odm ování a ukazování a kone n panoramatické vid ní, resp. vid ní ízené ideou panoramatu. Horizonty t chto dimenzí je (a) t lesný objem, (b) „dohmat“, p ímý dosah, (c) nep ímý dosah íli mez m ení a ukázání a (d) zorné pole coby ideáln bez-mezné. Tak íkajíc symboly t chto dimenzí na organickém t le – p íjm me prozatím tuto vágní charakteristiku – je (a) t lesná masa a citlivá pokožka, (b) chodidlo a dla coby plocha opory a doléhání, (c) prsty, které – v soub hu se zornicemi – na dálku pom ůjí, objížd jí siluetu a ur ůjí polohu i sm r a kone n (d) zrak a syntetizující zraková pam .

V teoretické reflexi vykonávané z pozice psyché se sóma, thema, deigma a horáma odhalují ve své typové odlišnosti; jsou navzájem slu íitelné, mohou konat v sou innosti i navazovat vzájemné vazby, nejsou však redukovatelné jedna na druhou. Chceme je proto nazvat zkušenostní struhy: toto pojmenování p ípomíná jednak, že každá uvedená struha, coby strouha, vlévá do proudu zkušenosti vlastní tok, a za druhé, že každá uvedená struha m ěže totéž X „strouhat“ odlišn , p íjmat je odlišným prizmatem, s jinou zrnitostí a v jiném tempu.

§ 8) Je náš vý et zkušenostních struh úplný? Jak úplnost vý tu zjistit a jak ji obhájit? Domnívám se, že p ínejmenším v tomto p ípad je pln oprávn na metodika fenomenologické variace, jak ji popsal Husserl. V zájmu výkladu omezme její pole možností na spektrum situa ních typ , v nichž jsem p ímo a e zapojen já coby vt lený – kde „já“ je prozatím jen vágním ozna ením pro vykonavatele varia ní reflexe.

Variují tedy typus „bezprost ední t lesná zkušenost“ v nejšíším možném rozsahu a zjiš ůjí, zda se vý tem „sóma, thema, deigma, horáma“ anebo jeho ástí vy erpávají základní dimenze každého konkrétního p íkladu. Mohu p ítom vyjít od navržených „symbol “ pro každou struhu: t lesné masy, op rného chodidla i dlan , ukazujícího prstu i zornice a hledícího, syntetizujícího zraku. Zahájená reflexe tyto „symboly“ variuje tím zp sobem, že nehledí na jejich p esné organické „vyhotovení“, nýbrž na jejich funkci, na onu mohoucnost organického t la, k níž se prop j ůjí. V této variaci se odhaluje principiál-

Martin Pokorný

ní st hovávat p íslušných mohoucností po segmentech organického t la: opírat se i ukazovat mohu kteroukoli ástí, p ehled si mohu zjednat nejen zrakem, ale i hmatem nebo íchem, citlivost i tíže masy se m že koncentrovat nebo rozpínat. A jakmile nahlédnu tuto st hovávat, vyvstává problémové vodítko následovn : Nacházím na svém t le situa n -funk ní dimenzi, která by byla od dimenzí již nahlédnutých principiáln odlišná? Což znamená: Nacházím na svém t le orgán, jehož funk ní rozp tí by se nevy erpávalo tverem funkcí vy len ných výše uvedenými „symboly“?

Takto omezená, provizorní variace poskytuje pro naši dosavadní úvahu jen do asné oprávn ní. P esto znamená d ležitý krok. Je-li náležit provedena, p ispívá totiž ke zvýrazn ní pólu psyché ve zkušenosti empirického vykonavatele na rtnuté variace a vede k sebe-v domí psyché coby transcendentálního vykonavatele na rtnuté variace. V na rtnuté variaci si psyché, vy le ujíc se z proudu empiricky singularizované zkušenosti coby konstitutivní, transcendentální pól, sebereflexivn uv domuje svou polární provázanost se singularním t lem. Uv domuje si sebe samu coby intersubjektivní a typov konstitutivní t lesnost, jež se ujímá každého singularního t la v jeho organickém len ní a sou asn je zbrázdn na funkcemi, které jsou práv uvedeným len ním singularního t la umož ovány. Uv domuje si v í materiáln singularizovanému t lu svou prioritu i svou odvozenost.

Podrobn jší filosofické objasn ní této problematiky p edstavuje vysoce obtížný úkol. Náro nost filosofického výkladu však nesmíme zam ovat s dostupností p íslušné zkušenosti, kterou chceme ve výkladu ší eji zreflektovat. Sebe-v domí psyché je sice již samo plodem reflexe, avšak reflexe mnohem mén vyhocené, a tedy snadn ji dostupné, než jakou by vyžadovala plná legitimizace nazna eného výkladu. Sta í nap íklad reflexe na výkon ukázání do ..., zam ení na ... Takový výkon jsem s to uskute nit r znými ástmi t la, i když n které – prsty, zornice – se k n mu hodí zvlášt dob e. Sám výkon se ale neomezuje na t lo ve smyslu t lesné tkán : ukazují prstem, ale prst neukazuje až k v cí, pouze plní p íslušnou funkci, slouží danému výkonu – dokonce do té míry, že jsem schopen výkon ukazujícího zam ení na ... uskute nit i výlu n pozorností, zcela bez aktivní ú asti t la v jeho organickém len ní. I v tomto „duševním“ ukazování ale ukazují „duševním“ prstem: vykonavatel aktu ukázání se sice organického t la ujímá, a v tom smyslu mu p edchází, ale je též konstitutivn zbrázdn n jeho funkcemi, a v tom smyslu je od t la odvozen. A a tento í onen výkon ukázání, který je nyní p edm tem mé reflexe, vykonávám já coby singularní, rozpoznávám zároveň , že vykonavatelem zkoumaného výkonu v tom smyslu, který je pro provád nou reflexi relevantní, nejsem já sám coby singularní jedinec: výkon ukázání se do mé singularní zkušenosti za le-

uje a spoluutvá í ji, ale není jejím plodem. Stru n e eno, ukázání jsem nevy-nalezl a nikdy bych toho nebyl schopen; pouze jsem se mohl ukazovat nau it, ale dosáhnout této schopnosti mi bylo dáno v mé typice (bez ohledu na to, kolik p edstavitel typu reáln žije nebo kolik jich reáln znám a jak), byla dána tak í-kajíc nikoli Mn , nýbrž Tomu, kým jsem. Tím, co se v singulárn mém výkonu ukázání díky reflexi odhaluje jako ne pouze singulárn mé, tím, co se díky reflexi odhaluje jako vykonavatel ukázání coby výkonového typu, je psyché, i strikt-n ji: jedna z mohoucností psyché coby soustavy mohoucností.

Náležitým provedením na rtnuté variace tedy dosp jeme k hlubšímu porozum ní psyché jakožto onoho pólu, kterému se každá pro nás p edstavitel-ná zkušenost v korelaci dává. Psyché nemá dv nohy, avšak stojí (= zakouší v thematu). Psyché nemá dv ruce, avšak nap alhuje se a uchopuje (= zakouší v deigmatu a thematu). Psyché nemá o ní bulvy, avšak zam ũje pozornost a z í í (= zakouší v deigmatu a horámatu). Psyché nesplývá s žádným jedním t lem, avšak má tíži a vzlet, je zasahována a puzena, ve všech svých výkonech je vydána trpnostem (= zakouší v sómatu). Psyché, transcendentální v domí, je totéž co transcendentální, pro veškerou zkušenost – zkušenost každého, kdo je (na kterékoli rovin , v jakékoli mí e) Tím, kým jsem já – typov závazná t lesnost.

Sebe-uv dom ní psyché nám ipso facto poskytuje zp tné oprávn ní pro n které výše p íjaté hypotézy. Splynutí transcendentálního v domí s typov závaznou t lesností, jak se legitimizuje v na rtnuté variaci, nám nap íklad zp tn ukazuje, jak chápat a pro p íjmout názor, že zp soby pobývání a aktivity v koagula n -disperzní situaci jsou zp soby t lesné ad-venge, t lesného st ení (viz § 6): víme již, pro bylo užití výrazu „t lesné“ v dané fázi úvahy vhodné, ale víme také nyní, že vykonavatelem p íslušné zkušenostní ad-venge a p íslušného st ení není singulární t lo (a výskytové, Körper, nebo vnímavé, Leib), nýbrž psyché.

§ 9) Jedním z výkon psyché na singulárním t le a v jistém smyslu výkonem základním je tr ení: psyché tr í v singulárním t le, ale díky t lu a skrze n také tr í ven, je viditelná, je realizována. Nevyužíváme tu jen n jaké povrchní dvojn -ností eského „tr et“; jedná se o jediný, a polárn št pený význam, a a je náho-da, že pro n j eština má jednoslovné vyjád ení, není plodem náhody, že jsme s to jej vnímat a chápat. Schopnost vnímat tr ení v ... a tr ení ze ... jako jednotný polarizovaný výkon-stav je podmín n dynamickou konstitucí nás samých.

Vazba psyché k singulárnímu t lu je vazbou neur ítého „já mohu“ k ur ítému „já mohu“, které se vyhra uje ve št pném „já skute n íním“ a „já nemohu [nebo skute n íním]“. Psyché, tento p ed-ch dný pól spontánního prožívání, jemuž od nyn jška íkejme vplyv, m že vstoupit do konkretizované

Martin Pokorný

situovanosti jen za cenu ztráty dynamiky. Inuit to a to s v domím „já mohu“ mohu vždy jen se stejn okrajovým v domím, že jiné, jinak zam ené „já mohu“ tím ztrácí na síle, je potlačováno, zaniká. Spontánní inuit krok tímto a ne jiným směrem znamená, že se jisté „já mohu“ hroutí na „snad ještě mohu“, „mohl jsem“, „býval bych mohl“, „snad ještě budu moci“.

Síla vplyvu se uplatňuje a rozvíjí jedině skrze tuto konkretizovanou situovanost; tou prostoupí a máme, že záležitost dále jakožto síla, nicméně sama situovanost právě ve své konkrétní upoutanosti, právě v tom ohledu, že je dána a nikoli spontánní utvářená, se vždy též dává pocítit jako slabina. Nemít své tělo, nežil bych; přijímat své tělo, svou situaci, svůj život za vlastní znamená žít a užívat; ale znamená to též být vymezen, být přítomný a zranitelný, být vydán mezím a smrtelnosti.

Mé situované tělo i vše ostatní, co je mé, tráví v proudu vplyvu: tráví v ... coby ukotvené, určené, dané, a tráví ze ... coby vydané náporu, útoku a ohrožení. Zároveň ale vplyv jedině přepadem přes tuto trávící hráz dosahuje tvaru a podoby. Vplyv prostupující konkrétní situovanosti je exponován i vystaven v dvojím smyslu slova: je vystaven na odív, ale též vystaven náporu. První hrází situovanosti, pro niž jsme až doposud užívali tradované označení „telo“, nyní s podporou v dosavadním výkladu pojmenujeme „výstav“.

Polarita vplyv-výstav je principiálně objasnitelná na zkušenostní konstantě, že přijmout tělo, situaci, život za své znamená přijmout je v modalitě „já mohu“, a tedy alespoň marginálně v modalitě „nemusel bych“, „je v mé moci být-jinak“. Výstav je to, co iním a co jsem-nebo -mohu, tedy pramen a proudění terén všeho, co jsem jakožto mohoucí; zároveň ale bod prvotní rozteče mezi „mohu“ a mnohotvárným „ne-mohu“ (od „mohl jsem“, „budu moci“, „byl bych mohl“ až po „snad bych“, „rád bych“, „kéž bych“), a vposledku tedy také pramenný bod onoho zkušenostně zetelného „ne-mohu“, jímž je vydanost, snášení, bolest, utrpení.

Stavy vydanosti, snášení, utrpení nám zjednáávají vyhrocený zkušenostní přístup k trávění jakožto základnímu, soustředěnému výkonu psyché na singularním těle, a zdá se v rozhodné (jakkoli se zatím nebudeme pokoušet o zděrování), že tato priorita epistemická je i prioritou ontologickou, tj. singularní tělo nám nejenom dává první poznání, co je výstav, ale také ve zvláštním, dle různých ohledů výstavem jest. Avšak trávění-v-bolesti je jen jednou modalitou jednotné polaritě neurčitého „mohu“ a určeného „iním“ (v němž se zároveň spojuje zformované „mohu“ a mnohotvárné „nemohu“). Tuto polaritu terminologicky zachycujeme párem vplyv-výstav a chápeme ji též jako transcendentální rys v těle, situované zkušenosti, jako typové apriori platné pro Toho, kým jsem. Singularní tělo je tedy výstav epistemicky a snad i ontologicky

privilegovaný, nicméně výstav, jak jej lze z pozice psyché zakusit na výstavním poli singulárního t la, není totéž co singulární t lo. Je momentem, který se m že (v prožitku intenzifikované bolesti i slasti) do singulárního t la vyhrocen stáhnout a který možná spatium singulárního t la nikdy nem že zcela opustit, nicméně není na spatium singulárního t la omezen.

§ 10) P íkladem situace, kdy se spatium výstavu od singulárního t la ve znatelné mí e odpoutává, je stav, kdy jsem usv d ován vlastními slovy, stav, kdy je význam p isouditelný mým slov m – a nezávislý na osobní intenci – ve svých d sledcích p edzví stí trestu, bolesti, dot enosti. V takové situaci tr ím v tom, co jsem ekl: skrze svá slova jsem se vyjevil (a pravdiv , anebo omylem), jsem s nimi neodlu n spjat a v nich i skrze n jsem p istihnutelný, zranitelný. Slastným prot ískem této bolesti je nap íklad v domí, kdy vím, že má slova dorazila k milované bytosti. V sómatické struze tak má e ustavuje jakési p edpolí, p edsunutý výstav, který vibruje v soub hu s výstavem výstavním (tj. s žitým t lem).

P edsunuté výstavy se mohou ustavovat v sómatu, ale i v jiných struhách, a to e ov i jinak: nálepky na kufru mohou ustavovat p edsunutý výstav cest, které jsem podnikl (thema), st elka kompasu m že ustavovat p edsunutý výstav mé situované orientace (deigma), atlas na polici m že ustavovat p edsunutý výstav vzhledu sv ta, jak je principiáln dostupný každému bez ohledu na situaci (horáma).

Na p edsouvání, jak je zde v ná rtu popisujeme, nutno rozeznat dva aspekty. Za prvé se p edsunutý výstav principiáln m že ustavovat v každé zkušenostní struze – a již samostatn (alespo co do hlavního akcentu), anebo v prožívané sou innosti (jež m že zahrnovat prožívanou rozpornost) s jinými struhami. Za druhé v každé struze s výjimkou sómatu platí, že p edsouvání je zvlášt , totiž v oslabení spjato s polaritou vplyv-výstav v její epistemicky a snad i ontologicky p vodní podob , tedy v sómatickém prožitku tr ení: u vyšších zkušenostních struh dochází skrze výstav ke z eteln ějšímu výstupu do zjevu, avšak uvol uje se mé sep tí s ním a tlumí se má zranitelnost skrze n j. I skrze entity, jež by se zb žné úvaze mohly jevit výstavní horámatické, nap íklad mapu, sice mohou být p istižen – nap íklad jsem-li jejím pyšným autorem (thema) anebo pokud jsem ji tajn vynesl ze státního archivu a hrozí mi trest (sóma) – avšak v takových p ípadech se jedná o sou innost struh, nikoli o svébytn horámatickou vazbu. I samotnému horámatu je sice vštípene jistá p istiženost, totiž (z principu všech princip odvozené) mezní pravidlo o principiální perspektivit veškeré zkušenosti a o její ontologické závaznosti, avšak ta je v í sómatu pouhou odlikou a v ideativním pan-horámatu, k n muž se horáma pozvedá, je vyzna ena jen

Martin Pokorný

jako nekonečný malý bod. Vyšší struhy v sobě nesou odliky všech nižších struh, a každá struha v sobě nese odliky sómatu.

Schopnost působení i nutná odliková vazba vyšších struh na nižší jsou co konstitutivně vázány na polarizovanou jednotu vplyv-výstav; jinými slovy, polarizovaná jednotka vplyv-výstav představuje movens jak působení i ustavování vyšších struh z nižších, tak působení i ustavování pozornostních center v jednotlivých struhách. Jelikož od pozornostních center jsou odvozovány pozornostní okraje, je polarizovaná jednotka vplyv-výstav vposledku konstitutivním zdrojem veškerého zkušenostního pohybu. Působení se může jednat o – tedy vyjít „ven“ a zároveň z stát „navázán“ – jen díky pramenné dynamice vplyv-výstav. Zvláštností působení vplyv-výstav je, že polarizovanou jednotku vplyv-výstav nejen působení i jímá coby pól, ale také působení i jímá coby nová polarizovaná jednotka. Působení nejsou pouze zakoušeny (nejzávažnější úpony zakoušení, u nichž se linie pozornosti již vytrácejí, v dané úvaze ponecháváme zstranou), ale jsou též centrem odloučeného zkušenostního pole, jsou centrem zástupné, zprostředkované zkušenosti, a v tomto smyslu lze – pro strukturu – analyzovat, jako kdyby „samy zakoušely“, i když správná (a podstatně delší) formulace samozřejmě zní jinak. V působení vplyv-výstav navazované pozornostní vazby se jedná podle své povahy o zkušenostních struh a každý působení se také svébytně, „sám za sebe“ polarizuje na ose vplyv-výstav.

§ 11) Zavedené pojmy, vyzískané v prvním nártu, nám umožní působení i popisat jak situaci mimořádného verbálního sebeusvědčení, zmíněnou v předchozím odstavci, tak roli svého vodítka, jak jsme ho využili pro rozbor naší úvahy.

Je ovšem výkony představují složitou zkušenostní událost. Každá událost, již budeme ochotni nazvat jeovou, vykazuje vazby na jazyk coby obecnou ideativní strukturu, coby horámatickou siluetu: i ten nejprimitivnější mluvčí v ty „jí je tahle koza?“ si je alespoň okrajově v domě všeobecné, supra-situativní uplatnitelnosti formulace, již právě využil, i jejích složek. Tato horámatická silueta se však „promítá“ působení i nižší struhy, v nichž se též odhalují jazykové a jeové struktury: metricko-deiktické linie dané situace určují, kdo patří do okruhu oslovovaných, jaký druh příslušnosti je míněn a podobně (deigma), sama forma otázky zas implikuje jistou specifickou proluku ve zkušenosti a žádost o její specifické zaplnění (thema). A i sómatický aspekt – fakt, že koza mluvčího dává, případně láká, je-li například chovatelem koz, že mu vadí nebo ho zajímá, že ho odvádí od dosavadních úmyslů nebo se do nich naopak plynule vplácá – má svou jeovou i významovou relevanci, dochází výrazu například v konkrétní intonaci v ty, položení dle razu, chvění hlasu a podobně.

Aspekty horámatu, deigmatu, thematu a sómatu tedy můžeme rozlišit nejen pouze na zkušenosti mluvčího nebo posluchače, na tom, jak zakouší situaci,

kteřá danou e ovou událost obklopuje, zahrnuje apod., ale také – a práv to jsme u inili v p edchozím odstavci – na samotné e ové události z hlediska toho, co se obvykle nazývá jazykem nebo e í. Abstraktní v tný i slovní význam coby složku jazyka (langue) m žeme odlišit od významového zapojení do situace, od významového zapojení do zkušenosti mluv ího a od aspektu osobní dot enosti, který sice není pln artikulován, ale je s to prodchnout celý výkon artikulace. Rozlišením t chto aspekt na samotné e ové události provádíme analýzu rozložení do struh na p edsunutém ohnisku. Mluv í se p edsouvá do e í: jedin díky tomu je možné, že se tve ice zkušenostních struh objevuje i na samotné e ové události, i když sama e ová událost o ividn nic nezakouší.

Vedle mechanismu p edsouvání si však lze na e ové události p esn ji objasnit i tvorbu odlik. Vyjd me od intonace, kterou jsme v podaném vý tu p i kli sómatu. Hovo ili jsme p itom o intonaci konkrétní, abychom p edjali námitku, že i intona ní struktury mohou spadat do jazyka ve smyslu langue, mohou tedy mít (v naší terminologii) ist horámatickou podobu. Naše odpov na takovouto námitku zní, že konkrétní intonace coby sómatický aspekt e ové události m že získat nejen horámatickou, ale také deigmatickou a thematickou odliku – p i emž tato odlika se m že ustavovat tu oprošt n od p ímého sómatického prot jšku, tu soub žn s ním; a navíc i thematické a deigmatické aspekty e ové události mohou získávat své specifické odliky na kterékoli z vyšších struh. Nap íklad koncovka první osoby, co do své morfématické povahy spadající do horámatu, m že být sou asn anebo odd len odlikou d ní jak deigmatického (já coby pozorovatelské centrum situace a indexický zdroj výpov di), tak thematického (já coby akumulátor zkušenosti, jež ji rozší uje rozhovorem); a a nem že artikulovat žádné d ní sómatické, nabízí se k tomu, aby je nesla v souzvuku.

Reálné e ové d ní se tedy vyzna uje složitou sou inností všech ty struh (kde sou innost zahrnuje i r zné typy a stupn rozpor), tvorbou odlik (v etn odlik odlik atd.) a jejich soub hem s originály anebo op t r znými typy a stupni protitah a tak dále a tak dále. Horámatickou složku reálného e ového d ní lze nazvat jazykem; jazyk zahrnuje jak horámatické originály (pojmy), tak odliky a odliky odlik navázané na kteroukoli z nižších struh.

Jazyk,³ coby p edsuv ustavený v horámatické struze, vykazuje polarizovanou jednotu vplyv–výstav v dvojím ohledu: jednak jako výstavový protipól primárního vplyvu (= psyché) a za druhé práv jako p edsuv. V konkrétní e ové události se jazyk osv d uje jako pramen vyšší z etelnosti, vypovídací

³ Jak už jsme z ásti uvedli a jak ješt zp esníme níže, o jazyku v této stati vždy hovo íme ve zp es ujícím kontrastu k e í (jejímž je aspektem) i k mluv (jejíž je zvláštní složkou).

Martin Pokorný

sily, artikulovanosti mého vyjádření (i – obecní, na vzestupné škále horámtické intenzity – jakékoli vyjádření ovací události, s níž přicházím do styku anebo s níž by Ten, kterým jsem, kdy mohl přijít do styku). V této roli se ale objevuje vždy jen jako již ustavený předsuv, a jako takový se opírá o lení podle polaritv vplyv–výstav: coby vplyv jazyk žije, cítí, myslí; coby výstav (ono „tlo“, které jazyk jakožto předsuv psyché „má“) je naopak tím, v něm buď mé vyjádření (primární vplyv nebo kterákoli jeho nepředsuvná odlika) anebo vyjádření itelnost v bec (jazyk–vplyv, vplyv vykazovaný jazykovým předsuvem) trvá (= zvnějšuje se + nachází úchyt + je lapeno).

§ 12) Jazyk nám v přítomné úvaze slouží jako výstavní přídádek institucionálního řádu, a jako výstavní přídádek reálné instituce a objevuje se v ní jako výstavní přídádek skutečnosti prosycené institucionalitou, tedy skutečnosti kulturní a historické. Analýza jazyka v jeho svébytnosti i v jeho vztahu k němu a k ní tedy nebere jazyk za úzkou tematickou oblast, nýbrž využívá ho jako vodítka k analýze struktur lidské zkušenosti i všeho, co je ve zkušenosti zakoušeno. Pro je jazyk k podobnému využití vhodný?

Jazyk, stejně jako každý předsuv, umožní uje na přídádek vyložit souinnost polarizované jednoty vplyv–výstav, zkušenostních struh a předsuv. O vhodný přídádek se ale jedná díky tomu, že jazyk, jak je běžně chápán – tedy například čeština, angličtina apod. v jejich vztazích k příslušným jevům dle ním –, je užíván velice často, v mnoha situacích, mnoha lidmi, dlouhodobě, poměrně stabilním způsobem a zároveň s mnoha druhy variací. Přesněji řečeno (pro naše potřeby), je (a) užíván s vědomím, že je užíván výše popsány způsobem, tj. užíván s reflexivním poukazem k jeho uživatelské stálosti, sdílenosti a variabilitě; a zároveň je (b) užíván spontánně, mnohdy málo a v běžných i výjimečných souvislostech, je užíván s tím, že slouží uživateli, i (méně často) s tím, aby uživatel posloužil jazyku (například způsobem významu). Jazyk, chápán samostatně i coby aspekt něčeho, tedy vykazuje (souhrnně i v částech, obecně i v jednotlivých užitích) vysokou zkušenostní intenzitu a stabilitu, širokou typiku odlišnosti v etnicky odlišných, vysokou připravenost k „objektivaci“ sebe sama, tj. k osamostatnění coby předsuvu, i vysokou připravenost k souinnosti (v etnicky souinnosti v rozporu) s ostatními zkušenostními struhami a různými jejich kombinacemi. Každá instituce vykazuje v jistém měřítku celou řadu zmíněných charakteristik, avšak pouze mluvený jazyk – coby vágní souhrnný aspekt vyvstávajících v intersubjektívni zkušenosti na mimořádně vysoké úrovni kulturního vývoje, musíme nyní dodat, máme-li se zprostit podezření z neoprávněné hypostatizace – ve své převážně nebo dostatečně výrazné části trvale, dlouhodobě a z etnických vykazuje všechny.

Chceme-li tedy užívat analýzy jazyka a jeho vazeb k e i jako opory pro filosofický výklad primární t lesnosti, transcendentálního v domí, základních zkušenostních struktur a podobn – chceme-li užívat analýzy fenoménu takto odtažitého a pozdního pro filosofický výklad polí a rys prvotních –, nejedná se o žádný metaforický p enos, nýbrž o striktní propojení. Pojem p edsuvu již ve své nyn jší podob poskytuje dostate ný základ k tomu, abychom pochopili, pro a jak jazyk a e (coby nutn spolu-ustavovaná horámatickou, jazykovou dimenzí) vykazují struktur n tytéž vazby a vztahy jako zkušenost v bec.

§ 13) V návaznosti na to m žeme též pochopit, jak by roli transcendentáln filosofického vodítka mohlo plnit literární dílo i jeho vnímání.

tve ici zkušenostních struh podle podaného výkladu vyazuje každé e ové d ní – p i emž horámatickou složku tvo í vazba na jazyk coby soustavu význam a ozna ení, la langue. e ové d ní, které se osamostat uje ve své formula ní z etelnosti i formální celistvosti, tedy Sprachwerk v Bühlerov smyslu, na tuto obecnou tvernost každého e ového d ní zvláštním zp sobem navazuje. Bühlerovo Sprachwerk ozna me termínem „diktum“.

Termín „jazyk“ vyhradzujeme pro horámatickou složku e ového d ní coby výstavu. Termínu „mluva“ užívejme následovn : jednoduše e eno jím ozna ujme okruh „význam “ sdílených nejen univerzáln i supra-situa n , ale i v užších situa ních okruzích. P esn ji e eno se tedy bude jednat o soubor p evážn thematických a deigmatických odlik vázaných k e ovým událostem aktualizovaným anebo re-aktualizovaným v blízkém asovém horizontu (p i emž sama „blížkost“ asového horizontu je ur ována momentálními thematickými a deigmatickými dominantami). (Jazyk, dodejme, je tedy nutnou složkou mluvy, avšak lze jej s mlouvou pro pot eby výkladu i kontrastovat.)

Diktum je výstavem, jehož zkušenostní prožívání zárove íní výstav z mluvy jakožto (vágního) celku: a to jednak výstav diktem zprost edkovaný, tj. skrze diktum zakoušíme mluvu (a modifikujeme nap íklad asový horizont, jenž je pro ni ur ující), ale též výstav, který sám o sob zprost edkovává p ístup k diktu (jež je též výstavem), tj. diktum zakoušíme skrze mluvu (která nikdy nespádá vjedno s jazykem).

Kždé e ové d ní má sv j horámatický aspekt a jeho sou ást nutn tvo í jazyk. Není ale pravda, že by se horámatický aspekt e ového d ní musel omezovat na jazyk. Mezi jazyk a horámatickou složku e ového d ní lze klást rovnítko jedin tehdy, pokud e ové d ní hypoteticky kontrastujeme s diktem coby zvláštním p ípadem. Pokud, a nakolik, je dané e ové d ní diktem, potom, a natolik, se jeho horámatický aspekt nevy erpává jazykem.

Martin Pokorný

Diktum se od jazyka v uvedeném smyslu odpoutává právě ustavením obousměrné vazby k mluvě, jak jsme ji popsali výše. (Zopakujme: diktum je výstavem, jehož zkušenostní prožívání zároveň činí výstav z mluvy.) Jazyk, coby konstitutivní horámatická složka této ového dítí, je vykazován i mlouvou a diktum je k jazyku vztahováno prostřednictvím mluvy. Jelikož ale diktum z mluvy činí výstav, vztahuje se k jazyku právě jen „ob krok“, zprostředkováním. Kromě toho má navíc – coby této ového dítí, a zvláštního druhu – i svébytnou, přímo a zřetelně zakoušenou horámatickou složku. Tu nazýváme „idea“.

Idea i jazyk jsou horámatické entity, vznášejí typově stejné nároky. Principiálně ale nespádají v jedno a diktum získává svou samostatnost právě navozením zkušenostní konfigurace, v níž je jejich odlišnost nutná. Idea proto nemůže být jednoduše součástí jazyka, nemůže být vnímána jako součást jazyka; tak zní v nejstručnější zkratce naše objasnění pro pocit „originality“ i sebekratšího „tohoto ového díla“, například aforismu, je-li vnímán jako takový, i objasnění pro pocit „nevyslovitelnosti“ obsahu literárních děl.

Obousměrné vazby mezi diktem a mlouvou by podle našeho výkladu měly též vykazovat své vlastní zkušenostní struktury. V předchozích odstavcích jsme podali jen náhled na problematiku horámatické složky. Podrobný popis pro každou strukturu u dikta i u mluvy, pro jejich vzájemné vazby, pro tvorbu odlišností a tak dále – popis ve významné míře opojující o transcendentálně motivovanou zkušenostní explikaci konkrétních významných literárních děl, která jsou pro daný úkol vhodná z podobných, a ne zcela shodných důvodů, jaké jsme výše podali pro jazyk – by poskytoval důležitější vodítko pro jakékoli podrobnější obecné zkoumání své vlastní zkušenostní struktury, polarizované jednoty vliv-výstav a podobného zkoumání, jehož relevance se již nemusí metodicky omezovat na zkušenostní pole pokryté a i coby pozorovatelnou aktivitou.

§ 14) Pro podaný výklad je charakteristické opakované „prozatím“, korigované v neustálém kolísání a přecházení mezi reflexivní a transcendentální explikací. Dospěli jsme do bodu, kde by rytmika tohoto výkladového „prozatím“ měla přejít do mnohem volnějšího tempa: bylo by záhodno obrátit se ke každému reflexivnímu poli z uvedené trojice mnohem soustředěněji, podrobněji a souvisleji. Ovšem toto volnější tempo bude možno náležitě vnímat právě jen tehdy, pokud tená zachová na paměti první náhled podaný touto stáří. Náležitá reflexivní i z hlediska své vlastní zkušenostní struktury bude vyžadovat dlouhá zastavení u konkrétních literárních dílech různých typů této ového dítí a nebude se smět ostýchat ani různých způsobů „dráždivých“, důležitých pro pochopení somatického a thematického působení. Stejně tak i náležitá reflexivní i z hlediska své vlastní zkušenostní struktury se bude muset dosti soustředěně zaměřit nad celou škálou prožívání v etnicky například sexuality a bude muset občas využít i náležitě „dráždivého“

jazyka, nebo jen tak získá pot ebné p íklady pro vykázání zkušenostních struktur v celé jejich ší i v etn sómatické a thematické složky. Reflexe transcendentální explikace je zas vystavena tak ikajíc opa nému nebezpe í: stojí mj. p ed úkolem zreflektovat samu reflexi, podat fenomenologii fenomenologie, p edložit náležitě oprávn ní pro výše na rtnuté operace – což si vyžádá výstup na ještě vyšší rovinu transcendentáln filosofické závaznosti, domn lé „abstrakce“ – a objasnit též podrobn jí onu zám nu mezi ideálem a regulativní ideou, ke které ve vztahu k principu všech princip (i tento název bude možná nakonec záhodno zm nit) filosofická tradice vyzývá.

M že-li snad naše úvaha vznášet nárok na samostatný myšlenkový p ínos, ten spo ívá ve v domí konstitutivní propojenosti zmín ných t í pól , propojenosti, která se ovšem nem že zhroutit v prostou jednotu, stejn (a toto „stejn “ je pronášeno s d razem) jako se nem že samovoln zrušit vazebná polarita vplyvu a výstavu. Zkoumání každého uvedeného pole tedy vždy nutno provád t i sledovat s v domím paralelity, p ekryvu i snad p ímo analogické (a nikoli prosté) jednoty se zkoumáním obou zbývajících polí. D raz opakované „prozatím“ se musí metodicky zm nit v implicitn tušené „zatímco“: zatímco rozvíjíme reflexi e i, postupuje se ipso facto i na poli reflexe t lesnosti a reflexe transcendentální explikace, by t eba jen tušen , nejasn , v o ekávání. Do jaké míry se nám tato o ekávání poda í naplnit a do jaké míry je z podstaty v ci v bec naplnit lze – tyto otázky nutno ponechat na jinou p íležitost. Poda ilo se nám snad, doufejme, nastínit jisté konceptuální nástroje a zp soby jejich využití.

§ 15) P estože je ale záhodno a nutno mnohé doplnit, p estože je podaný výklad v mnohém jen za átkem, jistou drahou jsme p esto prošli a m žeme se za ní ohlédnout. Pokusme se záv rem o shrnutí nejd ležit jších nález a zodpovení nejd ležit jších námitek.

a) Naši výchozí otázku po možnosti propojení principu všech princip s námitkami v í metafyzice p ítomnosti lze nyní zreformulovat takto: jak provád t sebereflexi psyché, nemá-li propadnout horámatické iluzi, tj. iluzi o identitě transcendentálního v domí s horámatickou složkou psyché? A za druhé: pro horámatické iluze – tj. nikoli snad iluze horámatu jakožto zkušenostní struhy, nýbrž iluze výlu nosti horámatické složky – v bec vyvstává? Na první otázku odpovídáme metodikou sebereflexy psyché coby transcendentálního vt leného, zbrázd něho v domí. Na druhou otázku odpovídáme zjišt ěním, že horáma jako jediná ze tve ice struh p ípouští tvorbu odlik všech ostatních struh – ovšem tuto tvorbu odlik nesmíme zam ůvat se všeobecným p ístupem.

b) Mohlo by se zdát, že náš výklad je vystaven podez ení ze subjektivismu: opakovan hovo íme o „mé“ zkušenosti a „mém“ t le, metodicky využí-

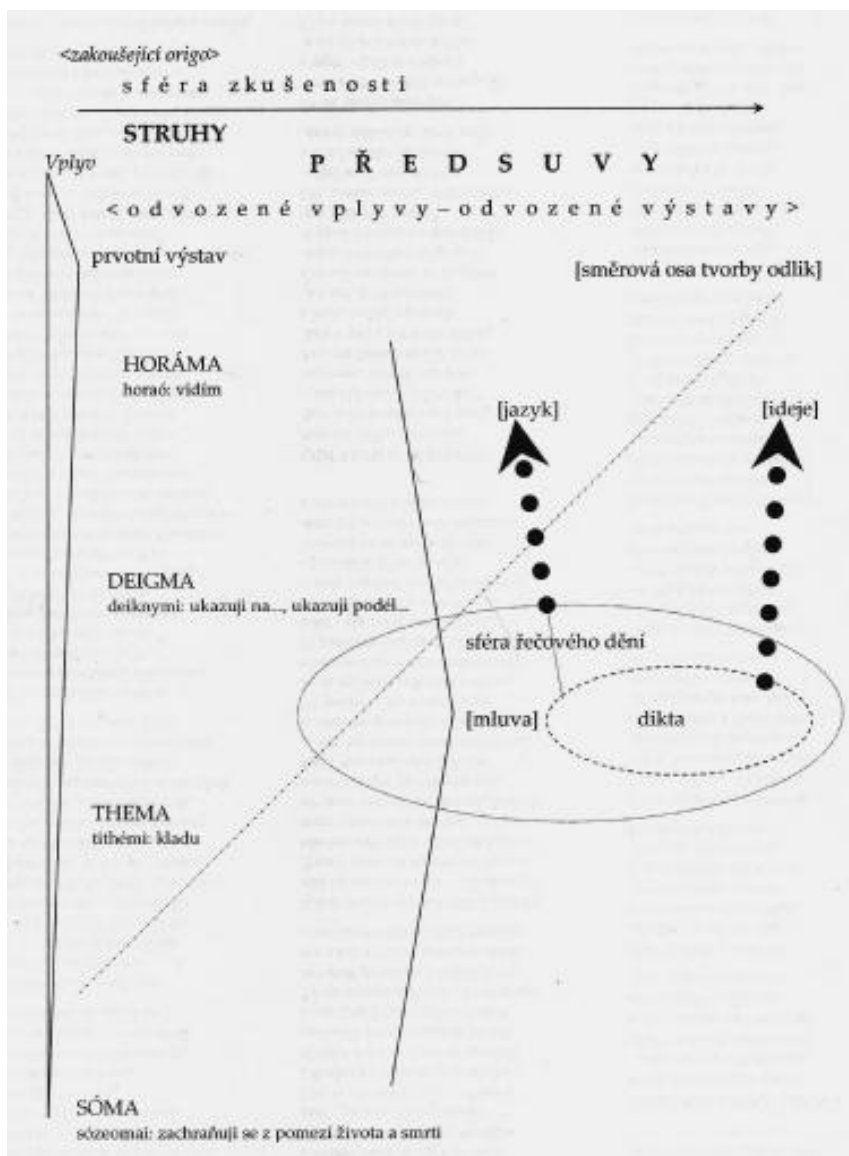
Martin Pokorný

váme výrazu „já“ a podobn . Stejn ásto ale upozor ujeme, že vykonavatelem reflexivních výkon , k nimž vyzýváme, není singulární, psychologické já, nýbrž psyché – a psyché p inejmenším v jistých ohledech singularizovaná díky polarizované jednot se singulárním t lem v modu vplyv-výstav. Metodický d raz na „já“, na „vlastní“ zkušenost nám tedy krok za krokem dovoluje vyhranit pojmy, které se od d dictví subjektivismu mohou za ít odpoutávat: takovými pojmy je psyché, vplyv i tve ice zkušenostních struh. D raz na „já“ nám de facto slouží jen k tomu, abychom do úvahy rozhodn a nezvratn vtáhli t lesnost i vt lenost a její dimenze; jakmile se nám toto jednou poda í, m že-me zp esnit i ohledy, v nichž pro nás monadické, osobní, intersubjektivní i jiné já je a není relevantní.

c) A tato zmínka o strategii výkladu nám dovoluje p ejít k upozorn ní, že i p edložený výklad je diktem ve specifikovaném smyslu. Má tedy svou horámatickou složku (kterou bychom v daném kontextu mohli shrnout slovy, že usiluje o jisté poznání), avšak neomezuje se na ni. Prochází, chce procházet tve icí zkušenostních struh v etn t ch „nižších“, tedy thematu a sómatu: výše na rtnuté sebe-uv dom ní psyché nutno prožít a p ívést k završení (thema) a být jím dot en, zasažen (sóma). A vazba dikta na mluvu – a nikoli pouze jazyk – spolu s konstitutivním rozchodem mezi jazykem a ideou zase zd vod uje, pro m že být vhodné i nutné na klí ových místech zavád t neologismy a pro se v tomto konání nemusí jednat o manýru.

První z našich záv r upozor uje, jak je do transcendentální explikace nutno vnést e (coby vodítko k nep ímosti), a potažmo t lesnost. Druhý záv r upozor uje, že veškerý výklad o t lesnosti nutno vnímat z transcendentální pozice, že mluvíme vždy o t le v jistém smyslu mluvícím, a tedy ne pouze „subjektivním“. A kone n t etí záv r upozor uje, že náš vlastní e ový výkon má též neodlu nou složku t lesnou, a že také v tomto propojení se ukazuje relevance našich transcendentálních nález .

Vprost ed t chto t í výzev stojíme, na pozici, která na nás byla v jistém ohledu jen trpn uvalena. A podobnost trojice aspektuálních výzev v tom, jak doléhají na spatium ehosi již daného, se tve icí zkušenostních struh není ist náhodná.

Martin Pokorný

The discourse process, the reflective activity, and psuchê

What are the modalities of experiential access to that which is, in essence, accessible-and-inaccessible at the same time; and how are we to disclose them methodically? Reflecting on some key varieties of the discourse process allows us to delineate four distinct levels of experiential encountering, of which only one is directed by the ideal of a-perspective, universal evidence. The subject of the appropriate reflection is disclosed as psuchê in the Aristotelian sense – an entelechy of the organic body. Psuchê, thus understood, equals transcendental corporeality, one that does not oust transcendental subjectivity but rather broadens it so as to include the grooves that, a priori, furrow the experiential field.